

www.roshdmag.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.roshdmag.ir

www.roshdmag.ir

مدیریت اسلامی از منظر قرآن کریم و نهج البلاغه

نویسنده :

سید علی اکبر موسوی نسب

سرشناسه	: موسوی نسب، سیدعلی اکبر، ۱۳۵۴-
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت اسلامی از منظر قرآن کریم و نهج البلاغه/ نویسنده سیدعلی اکبر موسوی نسب.
مشخصات نشر	: تهران: آرمان گرایان، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۱ ص.
شابک	: ۲۹۰۰۰۰۰ ریال ۶-۳۹-۴۸۸۸-۹۷۸-۶۲۲ :
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۰ - ۱۹۱.
موضوع	: مدیریت (اسلام)
موضوع	: Management -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- دیدگاه درباره مدیریت
موضوع	: -- Views on management ۶۶۱-۶۰۰ Ali ibn Abi-talib, Imam I,
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه -- مدیریت
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Management
موضوع	: مدیریت -- جنبه های قرآنی
	: Management -- Qur'anic teaching
شناسه افزوده	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه
شناسه افزوده	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah
رده بندی کنگره	: ۶۷/۲۳۲BP
رده بندی دیویی	: ۶۵۸/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۷۷۲۰۷۴
اطلاعات رکورد	: فیبا
کتابشناسی	

میدان انقلاب. روبروی سینما بهمن پلاک ۱۳۶۰ واحد ۱۵- ۹۱۲۲۳۷۴۷۱۵-۰۹۱۲۲۳۷۴۷۱۵-۶۶۴۸۰۴۶۸-

عنوان: مدیریت اسلامی از منظر قرآن کریم و نهج البلاغه

مولف: سیدعلی اکبر موسوی نسب

موسسه انتشاراتی آرمان گرایان - www.zolalesabz.ir

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

چاپ: حقیقت

قیمت: ۲۹۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۸۸۸-۳۹-۶

کتاب تقدیم می شود به روح مطهر تمام شهداء جنگ تحمیلی، شهدای مدافع حرم و امنیت به ویژه برادرم پاسدار شهیدسید محمد و برادر روحانی ام عالم فاضل و معلم اخلاق مرحوم آیت الله حاج سید علی اصغر موسوی نسب (ره) که عمر شریف و با برکت خودش را وقف تربیت و آموزش طلاب و فضیای گرانقدر نموده اند

۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۳	مقدمه‌ای بر مفهوم مدیریت در قرآن
۴	بررسی مفهوم امانت در مدیریت از دیدگاه قرآن
۳۹	مقایسه مدیران در مکتب اسلام و سایر مکاتب:
۴۳	نگرش به حکومت و مدیریت از منظر امام علی(ع)
۴۵	مسئولیت و رهبری
۴۸	موجب خیر دنیا و آخرت
۴۹	امانت‌داری از منظر قرآن
۴۹	امانت‌داری از نگاه ائمه معصوم(ع)
۵۳	ارزش ابزاری حکومت و مدیریت
۵۷	سلسله مراتب و مشارکت در مسئولیت‌ها
۵۸	فرصت اخلاقی و معنوی
۵۸	کسی که به آینده و روز قیامت فکر نمی کند امروز بار خود را بر دوش نمی کشد
۱۲۳	مدیریت اسلامی و ضرورت توجه به آن در نظام اسلامی
۱۲۴	مدیریت در نهج البلاغه
۱۳۲	خصوصیات و معیارهای تخصصی

۱۳۲	علم و دانش
۱۳۸	تجربه کاری
۱۳۸	حسن تدبیر
۱۳۸	سعه صدر
۱۳۹	شایستگی و کفایت
۱۳۹	نظم و انضباط
۱۴۰	حسن سابقه
۱۴۰	داشتن پشتکار و دوری از تنبلی
۱۴۰	تند ذهنی و داشتن حافظه قوی
۱۴۱	پاکی و صلاحیت خانوادگی
۱۴۱	داشتن قدرت تشخیص و تجزیه و تحلیل
۱۶۷	آینده نگری
۱۷۵	بلندی همت
۱۷۶	قدرت و توانایی
۱۷۶	استقامت در برابر مشکلات
۱۷۶	قاطعیت
۱۷۷	شجاعت
۱۷۷	خصوصیات و معیارهای ارزشی

۱۷۷	 سخاوت
۱۷۷	 وفاداری
۱۷۸	 تواضع و فروتنی
۱۷۸	 تسلط بر خشم
۱۷۸	 عدالت و انصاف
۱۷۹	 گشاده رویی
۱۷۹	 میانه روی در درشتی و نرمی
۱۸۰	 رفق و مدارا
۱۸۶	 عنایت به کارکنان
۱۸۶	 صبر و بردباری
۱۹۰	 فهرست منابع :

قرآن کریم، کتابی که از سوی پروردگار عالم و خالق و پرورش دهنده تمام موجودات از جمله انسان، نازل گردیده، بیان کننده نیازهای زندگی بشری برای رشد و تعالی و تکامل است، چنان که در آیات گهربار آن کتاب فرمود: "تبیاناً لکل شیء"

از طرفی آیات این سلسله هدایت، بر مدیر جامعه اسلامی، پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، نازل گردیده که خود اقدام به تشکیل حکومت و اداره آن به مدت ده سال نموده و در تمام آنات و لحظات و مشکلات، عنایات و راهنمایی‌های وحیانی راه گشای وی بوده است.

در این پژوهش تلاش بر این است تا با مراجعه به تفسیر قرآن کریم که پل ارتباطی میان ذهنهای خسته ما و آیات نورانی کلام الله است، دستورات و ارشادات آن منشور ربّانی که نگاهی به حوزه علوم مدیریتی دارد، استخراج گردد.

هدف از جمع‌آوری این مجموعه، فراهم آمدن نسخه‌ای کارآمد و آسان فهم برای عموم علاقه‌مندان به مباحث مدیریت اسلامی بوده است، لذا تفسیری که مورد استناد و بازبینی قرار گرفته، «تفسیر نور» اثر حجت الاسلام والمسلمین قرائتی می‌باشد که در شیوایی و روانی، از معدود آثار منتشره در میان تفاسیر قرآن کریم است و در نگارش آن، تفاسیر مشهور مورد رجوع بوده و از این لحاظ از جامعیت نسبی برخوردار می‌باشد.

در بعضی از صفحات، ذیل نکات مطرح شده، آدرس آیاتی که مفهوم مشابه با آن را دارند جهت ارجاع علاقمندان ذکر گردیده که این روش باعث جلوگیری از تکرار آیات با مفهوم مشابه شده است.

موضوع و عنوان هر یک از آیات به صورت تیتیر بیان گردیده تا علاقمندان بتوانند در پژوهشهای خود از آنها به عنوان مواد خام، استفاده نمایند، اگر چه پردازش و تکمیل این فضای علمی، خود حرکتی دشوار و خلاقیت مدار است.

فرق اساسی این پژوهش با دیگر فعالیت‌های انجام شده در این حوزه، در رویکرد استناد به آیات و نحوه تایید گرفتن از آیات قرآن کریم است. عده‌ای با مراجعه به قرآن کریم، آیاتی که متناسب

با مطالب علم مدیریت است را جدا نموده و آن مطالب را بوسیله آیات تایید می کنند. تایید گرفتن از آیات به این روش برای گزاره های کشفی علم مدیریت، خود اشتباهی بزرگ است که ضمن آسیب رساندن به شأن والای آن راهنمای سعادت، هدف خود را نیز تعمیم نمی دهد. حال آنکه رویکرد رجوع به آیات برای دانستن آنچه در مورد تاریخ و سرنوشت مدیران بشری و شرایط و شئون رهبری بیان داشته است، می تواند راهگشا و سازنده باشد، زیرا این نگاه، در چارچوب های تعریف شده و ساختار یافته علم مدیریت صورت نمی گیرد، بلکه هر آنچه در اداره مجموعه اسلامی لازم و کافی است، مورد توجه و استفاده قرار می گیرد، یعنی به تک تک آیات به مثابه راهنمای هدایت مراجعه می شود و اگر آیات، نکته ای پیرامون علم مدیریت بیان می دارد، آن نکته به عنوان یک اصل هدایت گر در علم مدیریت اسلامی مورد استفاده قرار می گیرد. این پژوهش با مد نظر قرار دادن این رویکرد، از قرآن کریم پرسیده است: "چگونه مدیریت کنیم؟" و البته پاسخ هایی که دریافت گردیده، چون مستند به یک سلسله کتاب تفسیری می باشد، ممکن است اندک و ناقص باشد به نحوی که تمام نیازهای مدیران را پاسخگو نباشد، لکن بزرگان گفته اند: آب دریا را اگر نتوان کشید، هم به قدرت تشنگی باید چشید.

امید آنکه قدمی هر چند کوتاه و ناچیز در راستای محجوریت زدایی از این ثقل اکبر برداشته شود.

مقدمه‌ای بر مفهوم مدیریت در قرآن

مدیریت، از مهم‌ترین مفاهیمی است که در قرآن کریم به صورت مستقیم و غیرمستقیم مورد اشاره قرار گرفته است. قرآن به عنوان کتابی که به هدایت انسان‌ها پرداخته، اصول و مبانی مهمی را برای تمامی جنبه‌های زندگی بشری از جمله مدیریت و رهبری تعیین کرده است. مفهوم مدیریت در قرآن بیشتر از آنکه به عنوان یک علم یا فن خاص مطرح شود، به عنوان مسئولیتی الهی در راستای تحقق عدالت، اخلاق و راهبری جامعه مورد توجه قرار گرفته است. یکی از مهم‌ترین مبانی مدیریت در قرآن، مفهوم "امانت" است. در سوره نساء، آیه ۵۸، خداوند به مؤمنان توصیه می‌کند که امانات را به اهل آن بازگردانند و در قضاوت میان مردم به عدالت رفتار کنند. این آیه به وضوح نشان می‌دهد که مدیریت، نه تنها یک وظیفه دنیوی، بلکه امانتی الهی است که باید به بهترین شکل ممکن ادا شود. امانتداری در مدیریت، به معنای حفظ حقوق افراد، استفاده درست از منابع و رعایت عدالت در تصمیم‌گیری‌ها است.

عدالت نیز به عنوان یکی دیگر از اصول اساسی مدیریت در قرآن مورد تأکید قرار گرفته است. در سوره مائده، آیه ۸، خداوند از مؤمنان می‌خواهد که همواره به عدالت رفتار کنند، حتی اگر این عدالت به زیان خود یا نزدیکانشان باشد. این اصل مهم نشان‌دهنده آن است که در مدیریت، عدالت نباید تحت تأثیر روابط شخصی یا منافع فردی قرار گیرد، بلکه باید به عنوان یک معیار ثابت و الهی مورد توجه باشد.

علاوه بر امانت و عدالت، مشورت نیز به عنوان یکی از ارکان مهم مدیریت در قرآن معرفی شده است. در سوره شوری، آیه ۳۸، مؤمنان به عنوان کسانی توصیف شده‌اند که امورشان را با مشورت میان خود حل و فصل می‌کنند. مشورت در مدیریت، به معنای بهره‌گیری از نظرات و تجربیات دیگران برای اتخاذ تصمیمات صحیح و مؤثر است. این اصل نشان می‌دهد که مدیریت نباید به صورت خودکامه و فردی انجام شود، بلکه باید بر اساس همفکری و مشارکت جمعی صورت گیرد. در قرآن کریم، نمونه‌هایی از مدیریت و رهبری پیامبران نیز به عنوان الگوهای موفق برای هدایت و اداره امور جامعه مطرح شده است. به عنوان مثال، در داستان حضرت یوسف (ع)، مدیریت و